

ལྷོ་ཏེ་འཇིན་གྱ་བཅུ་པའི་སྒོ་བ་དེ་བ།

Bhoti Text Book

Class X

རྒྱ་གར་ལྷོ་ཏེ་འཇིན་གྱ་བཅུ་པའི་སྒོ་བ་དེ་བ།

© རྒྱལ་ཀུན་ལ་སྤྲོད་པའི་འཕམ་སི་ཀུལ་ཨི་ཏུ་ཀེ་ཤན།

པར་ཐངས་དང་པོ། ༡༩༩༧ Ist Published 1997
པར་ཐངས་གཉིས་པ། ༢༠༡༠ Revised Edition 2010
དེབ་གྲངས། ༡༠༥༠༠ Copies of Books 10,500
ལྷ་བྱེད་པ། རིག་མཚོ་འཇམ་དབྱེངས་རྒྱལ་མཚན།
རི་ཚོ་བ། དགེ་ལུགས་བརྗམས་དཔལ་ལྷན།
ཚོགས་ཁང་དུ་འགོད་པ་པོ་། དགེ་བཤེས་དཀོན་མཚོ་ག་དབང་འདུས་

ཚོགས་ཁང་དུ་དེབ་བཀོད། ༡༽ ལྷལ་བཟང་དབང་ཕུག ཚོགས་ཁང་ཚོལ་དཔོན།
༢༽ དབང་འདུས། ཤ་ལི། བ་མགོ།

ལྷ་ཡོན་རྫོང་།
Price : Rs.....

རྒྱལ་ཀུན་ལ་སྤྲོད་པའི་འཕམ་སི་ཀུལ་ཨི་ཏུ་ཀེ་ཤན་གྱིས་པར་བསྐྱོན་བྱས།

ཡལིད་བཞིན་ནོར་བུས།

༥ མྱི་རྒྱལ་རྣམས་ཡིག་ཤེས་དགོས། ང་ཚོས་མ་ཤེས་ཐབས་མེད་ཡིན། འོན་ཀྱང་རང་གི་རྣམས་ཡིག་
ལ་དོ་རྣམས་མ་བྱས་ན། ཉམ་ཞིག་དཔེ་ཆ་རྣམས་ཀྱང་དོན་མི་གོ་བའི་དུས་ཤིག་ཤར་དུས། ལེ་ལན་རང་ལ་
ཡོད་པ་རྣམས་ལེ་ལན་རང་གིས་ཁྱེད་ཤེས་པའི་དམན་ས་བརྒྱུད་ན་རྩ་ལེགས་ཏེ། དེ་རྣམས་མིན་པར་དཔེ་ཆ་མ་
འགྲིགས་པར་བརྟུན་ནས་དཔེ་ཆ་རྣམས་ཐར་བཞག་རྟེ། དཔེ་ཤོག་འདི་ཚོར་གོ་རྒྱུ་མི་འདུག་ཟེར་བ་ཞིག་
ཡོང་ཉེན་ཡོད།།

རྒྱུ་ཞིབ་ཚོམ་རྒྱུ་ག་ཚོགས་རྒྱུ་།

- རིག་མཚོ་འདམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཚན། ལྷ་རྒྱུ། ལེ་ལེ་ བི་ལེ་རྟེ། གཙོ་རྒྱུ་ལ།
- དགེ་ལྷན་བརྟན་དཔལ་ལྷན། ཞིབ་འདུག་ལས་རོགས་རྒྱུ་ལ། ཤེས་རིག་ལས་རྒྱ། མྱི
- དགེ་དགོན་མཚོག་དབང་འདུས། དགེ་བཤེས་རྣམས་ལ། མཚན་ཉིད་སློབ་དཔོན། ལྷ་ས།
- ཤེགས་མོ་རྒྱུ་རྩ་མེད། ལྷན་རྒྱུ། ལ་ར་བའི་སློབ་རྒྱུ།
- དགེ་བཤད་རྒྱལ་བྱམས་ལ། བོད་ཡིག་དགེ་རྒྱ། གཞུང་གི་མཚོ་སློབ།

Text book Committee

Dr. Jamyang Gyaltsan (MA/ Acharya/ Ph.D) Chairman

Ven. Thupstan Paldan (Ex. Assist. Editor. J&K Culture Academy)

Ven. Kunchok Wangdus (Geshey Lharampa, Senior Lecturer IBD, Dharamsala)

Seikh Mohamad Jawad, Zubdavi (Fazil of Arabic)

Rev. Shatdup Champa (Bhoti Teacher, Govt Hr. Sec. School, Leh)

Forward

As per the new education policy of the country, textbook revision are to take place so that children can also learn about the developments taking place in different spheres of learning. Similarly, Jammu and Kashmir State Board of School Education also has allowed the existing textbooks to be revised so that changing developments taking place in Ladakh. Jammu and Kashmir are incorporated. Accordingly the State Board of School Education constituted a committee of learned scholars of Ladakh for revising the textbook. I congratulate the Bhoti textbook committee, which was constituted to compile the class X text book who selected the lessons for the books. I am also pleased to learn that while compiling the book, the committee conducted workshop in order to improve the quality of the book. I also congratulate the CDR for doing the same.

On July 1 to 5, 2009, a workshop was conducted in order to revise the Bhoti textbooks of classes IX and X for assisting the committee, Mr. Surender Singh Mahajan, Dr. Yasir Hamid Sarwal, Dr. Nawang Tsering, Tsering Morup, Dr. Lobsang Tsewang, Dr. Jamyang Gyaltsan, Chief Editor of Bhoti textbook committee, Ven. Thupstan Paldan, Geshe Konchok Wangdus Senior Lecturer IBD Dharamsala, Ven. Shatdup Champa, Sheikh Mohammad Jawad Zubdavi participated. I extend my heartfelt congratulation to them for bringing improvements to the text. I am certain will improve the text. I would also like to say thank you to Mr Jigmet Takpa for providing necessary wildlife pictures for elaboration of the book. Mr. Eshey Stanzin for typing out the texts of the book and Mr. Kalsang Wangchuk and Mr Wangdus Basgo Shali for designing and layout the book in computer. Finally, I hope the lesson that were incorporated in the revised book will enhance the knowledge of the students in regards to the geography and history of Ladakh.

Prof. Deshbhandhu Gupta.
Chairman
Jammu and Kashmir State Board of
School Education

འཇུག་བའི་ཐབས་ལ་འབད་རྒྱ་ཡིན། རྣམ་པར་རྒྱ་རྒྱ་ཞབས་ཡི་ཤེས་བརྟན་འདྲིན་ཤིས་སྡོམ་དེ་བ་འདྲི་སྦྲུལ་ཙམ་
 ཀུན་ཀྱང་ཉང་ལེགས་པར་བརྟུག་གནང་བ་དང་ལམ་སྡོམ་སྡོམ་བ་བྱ་འི་སྡོམ་གྱི་སྡོམ་ལྷན་སྡོམ་དཔོན་རྣམས་བཟང་དབང་རྒྱལ་དང་།
 དབང་འདུས་བ་མགོ་ག་ཡི་ལགས་ཀྱིས་བཟོ་བཞོད་ཡིད་འཕྲོག་པར་མཛད་པ་ལ་ངས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ལྷུ་རྒྱ་ཡིན།
 སྡོམ་དེ་བ་འདྲི་ནས་ལ་དུགས་སྡོམ་ཀྱི་སྡོམ་རྒྱལ་མོ་མོ་ཀུན་ལ་རང་གི་རྣམ་དང་ཤེས་ཤིག་ཡར་རྒྱས་གཏོང་བ་དང་།
 ཉང་ལེགས་ཀྱི་བསམ་སྡོམ་གོང་མཐོར་སྤེལ་བ་ལ་དགོ་མཚན་ཆེན་པོ་འཇུག་བའི་པེ་སྡོམ་བཅས།

ཕྱོ་ཐེ་སར་དེའུ་བཟུ་གུ་ལྷ།

ལྷི་པ།

རྣམས་ཀུན་ཀྱི་ར་གཞུང་གི་སི་ཤེ་ཤེ་བོད་ཨོམ་

སི་ཀུལ་ཨེ་རུ་ཀེ་ཤན།

Introduction

It gives us immense pleasure to compile the class X text book on behalf of Jammu and Kashmir Board of School Education. This book was made possible through the efforts of the authorities of Ladakh Autonomous Hill Development Council who are striving for the preservation of Ladakh's language and literature and who constituted a committee to undertake the job. While compiling the book, the committee has received input from learned scholars and teachers of the region and accordingly, the committee incorporated their suggestions. The committee has strived to make the book vibrant and easily understandable for the students. Incorporated in the book are writings of Ladakhi scholars as well as new lessons. In the book one finds two sections : One of prose and one of poetry. The explanation of difficult words are given according to modern scientific definitions and style so that unlike the previous textbook, which was published in 1984, the information is current.

In the present book we have included lessons on the formation of the land, mountains, animals, environment, the scholars and saints of Ladakh. Also, new terminology has been added, which helps students to expand their knowledge of Bhoti. The last edition was written in 1997, so the present book come after a gap of more than 12 years.

In 2008, the committee also had the pleasure of revising the textbook for classes VI, VII and VIII.

Finally, we would like to thank the chairmain of the State Board of School Education, Professor Deshbandhu Panday and the Secretary Sheikh Bhashir Ahmad and Asir Bhatt of the Board, without whom this book would not have been possible. We would like to say thank you to the reviewing committee of the book (CDR) whose support was also considerable.

Chairman
Dr. Jamyang Gyaltsan
Bhoti Textbook Committee

ཕར་བྱས་ནས་འཛིན་གྱ་དགུ་པ་དང་བཅུ་པའི་སློབ་དེབ་གཉིས་ཀ་ལའང་བརྗོད་བྱ་དང་རྗོད་བྱེད་གཉིས་ཀར་ཅུང་ཟད་
 ལྷུས་དག་ཏུ་བཏང་སྟེ་སྟེལ་ཡོད། དེས་ན་འདི་ལྟ་བུའི་བཟོ་དགོད་དང་བརྗོད་བྱ་རྗོད་བྱེད་ལྷན་སྐྱེས་ཚོགས་པའི་སློབ་
 དེབ་འདི་སྐྱབ་པ་ལ་རྣམས་ཀློག་རྒྱུ་ལ་སྤོང་ལོར་ལས་སེམས་ཀྱིས་ཞུ་བའི་ཏུ་ཀེ་ལན་གྱི་ཁྲི་པ་པོར་མེས་དེབ་བརྒྱ་བུལ་མཚོག་དང་།
 ལྷན་སྐྱེས་ཤོག་བཞེས་ཨ་ཏ་མད་དང་། སློབ་གསོའི་དཔོན་པོ་རིག་མཚོ་ཡ་སློབ་ཏུ་མིད་སར་མལ་སྐྱེས་མཚོག་དང་།
 སློབ་རིམ་ཞིབ་དཔྱད་ཡར་རྒྱས་ལས་སྟེའི་(C.D.R.) ལས་བྱེད་པ་ལྷན་རྒྱས་ཀྱིས་མཐུན་སྦྲེན་དང་རོགས་རམ་གང་ལེགས་
 མཛད་པ་ལ་དེད་ནམས་ཀྱིས་སྟོར་ནས་བྱུགས་རྗེ་ཆེ་བྱུ་བྱུ་ཡིན།།

གཙོ་སྒྲིག་པ།

རིག་མཚོ་འཇམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཚན།

སློབ་དེབ་ཚོམ་སྒྲིག་ཚོགས་ཚུང་།

དཀར་ཆག

ཚིག་ལྷུ་གུ་གི་རྩེ་ཚན།

	སྒྲིབ་ཚན།	ཚིག་པ་པོ།	ཤོག་གྲངས།
༡	ལ་དྲགས་ཀྱི་ས་གཞི་ཆགས་ཚུ་ལ།	འཆི་མེད་རྣམ་རྒྱལ།	1
༢	ཚོས་བྱེད་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན།	ལ་རྒྱལ་བ་ཡིད་བཞིན་ཞེས་བྱ།	8
༣	རིག་གནས་བརྩའི་དོ་སྤྲོད།	འཇམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཚན།	17
༤	གསོ་ཐུབ་པའི་མཐུན་རྐྱེན།	བཀ་ཤིས་རབ་རྒྱས།	28
༥	ལེགས་བཤད་འཕྲུལ་གྱི་དྲ་བ།	ས་པའ་ཀུན་དགའ་རྒྱལ་མཚན།	34
༦	ལ་དྲགས་སུ་ནང་ཚོས་དར་ཚུ་ལ།	འཇམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཚན།	45
༧	ཞིང་ལས།	དགེ་ཐུབ་བརྟན་དཔལ་ལྷན།	55
༨	རྒྱལ་བུ་དགེ་དོན་དང་སྤྲིག་དོན།	སྤྲུང་། སྤྲུ་སྤྲུབ།	62
༩	སྤྲིད་པའི་འཁོར་ལོ།	དགེ་དགོན་མཚོག་རྣམ་རྒྱལ།	70
༡༠	ལ་དྲགས་སུ་ཨིས་ལུམ་གྱི་ཚོས་དར་ཚུ་ལ།	ག་ནི་ཤེལ།	77
༡༡	རིའི་སེམས་ཅན།	དགེ་ཐུབ་བརྟན་དཔལ་ལྷན།	82
༡༢	ལག་བརྩོ།	འཆི་མེད་རྣམ་རྒྱལ།	89
༡༣	གུ་རུ་རིན་པོ་ཆེ།	འཇམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཚན།	97

དཀར་ཆག

ཚིགས་བཅད་ཀྱི་སྡེ་ཚན།

སྡེ་བ་ཚན།	རྩིས་པ་པོ།	ཤོག་གྲངས།
༡ ཁོར་ལུག	ལྷུལ་བ་ཡིད་བཞིན་མོར་བྱ།	102
༢ དམངས་ལུགས།	བཀྲ་ཤིས་རབ་རྒྱས།	110
༣ ཤེས་རབ་སྡོང་བྱ།	སྐྱ་སྐྱུབ།	115
༤ སེམས་དང་ལུས།	འངམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཚན།	122
༥ གསུང་མགྲུར།	རྗེ་བཙུན་མི་ལ་རས་པ།	127
༦ ཀ་བཤད།	དགེ་ཐུབ་བརྟན་དཔལ་རྣམ།	132
༧ ཁ་རོག་འདུག	ཀམ་པ་རང་བྱུང་དོ་རྗེ།	137
༨ རྒྱ་རིག་པ།	སྐས་སྐྱུལ་སྡོ་བཟང་རྩུལ་བྲིམས་ཚོས་འཕེལ།	142
༩ ས་སྐྱ་ལེགས་བཤད།	ས་པའ་ཀུན་དགའ་རྒྱལ་མཚན།	147
༡༠ རྒྱ་བའི་འཕྲིན་ཡིག	སྡོ་བཟང་རྩུལ་བྲིམས་ཚོས་འཕེལ།	153
༡༡ དེང་གི་ཀམ་རྒྱུ་ར།	འངམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཚན།	159
༡༢ རྒྱལ་པོ་ལུགས་ཀྱི་བརྟན་བཅོས། འདུ་མི་ཕམ།		162
༡༣ དམངས་གཞུང་རྒྱལ་ཁབ། འཆི་མེད་རྣམ་རྒྱལ།		166